

آیین‌نامه نحوه تشکیل و فعالیت واحدهای پژوهشی در دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها مصوب ۱۳۹۰/۳/۷ شورای گسترش آموزش عالی

مقدمه

در اجرای رهنمود رهبر فرزانه انقلاب اسلامی در جمع نخبگان به تاریخ ۸۹/۷/۱۴ مبنی بر ضرورت تشکیل و فعالیت پژوهشگاه‌های دانشگاهی و اجرای جزء (۱۱) بند (ب) ماده ۲ قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و به‌منظور توسعه و انسجام هر چه بیشتر فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه‌ها و ایجاد بستر مناسب جهت تعامل همه‌جانبه و مؤثر با سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی و بخش‌های مختلف تولیدی و خدماتی کشور و در راستای تکالیف قانون برنامه پنجم توسعه و همچنین مأموریت و وظایف وزارت مبنی بر انسجام امور تحقیقات و فناوری و افزایش کارایی و اثربخشی تحقیقات کشور، این آیین‌نامه ارائه می‌گردد.

ماده ۱- تعاریف

- ۱-۱- وزارت: منظور از "وزارت" در این آیین‌نامه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری می‌باشد؛
- ۲-۱- معاونت: منظور از "معاونت" در این آیین‌نامه، معاونت پژوهش و فناوری وزارت می‌باشد؛
- ۳-۱- سایر مراجع ذی‌صلاح می‌باشد؛
- ۴-۱- واحد پژوهشی: منظور از "واحد پژوهشی"، یکی از اشکال گروه پژوهشی، مرکز پژوهشی، پژوهشکده، مؤسسه پژوهشی و پژوهشگاه می‌باشد.

ماده ۲- اهداف

۱-۲- ساماندهی ساختارهای پژوهشی در زمینه‌های تخصصی و مأموریت‌گرا در "مؤسسه"؛

۲-۲- بالا بردن کیفیت انجام تحقیقات و مدیریت بهینه دانش و یافته‌های پژوهشی در "مؤسسه"؛

۳-۲- انجام طرح‌های پژوهشی کلان و میان‌رشته‌ای در "مؤسسه" جهت رفع نیازهای کشور؛

۴-۲- تقویت ارتباط "مؤسسه" با صنعت و جامعه؛

۵-۲- بسترسازی مناسب جهت تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی.

ماده ۳- انواع واحدهای پژوهشی بر اساس مأموریت

واحدهای پژوهشی براساس نوع مأموریت به ۲ دسته تقسیم می‌شوند:

۱-۳- عرضه محور: واحدهایی هستند که بنا بر ضرورتی خاص با مأموریت ویژه متناسب با اولویتهای توسعه علم و فناوری کشور تأسیس می‌شوند؛

۲-۳ (۲) تقاضا محور: واحدهای پژوهشی که به دو منظور تأسیس می‌شوند:

الف) به منظور انجام طرح‌های پژوهشی مورد نیاز کشور که "مؤسسه" با اعتبارات خود واحد پژوهشی را تأسیس و آن را از محل درآمدهای پژوهشی اداره می‌نماید؛

ب) به منظور نیازهای پژوهشی دستگاه‌های اجرایی، نهادها و مؤسسات عمومی یا غیردولتی، واحد پژوهشی به صورت مشارکتی از طریق تفاهم‌نامه یا قرارداد همکاری بین "مؤسسه" و متقاضی ایجاد می‌شود.

تبصره- در واحدهای پژوهشی که به صورت مشارکتی تأسیس می‌شوند در صورت نیاز، سایر دانشگاه‌ها و واحدهای پژوهشی نیز می‌توانند مشارکت نمایند.

ماده ۴- انواع واحدهای پژوهشی براساس ساختار

واحدهای پژوهشی براساس ساختار به پنج نوع تقسیم می‌شوند که طبق

ضوابط و مقررات جاری و مفاد این آیین‌نامه ایجاد می‌گردند:

۴-۱- گروه پژوهشی: کوچکترین واحد پژوهشی است که در زمینه تخصصی معین و مشخص ایجاد می‌شود؛

۴-۲- مرکز پژوهشی: دارای حداقل ۲ گروه پژوهشی مرتبط با مأموریت مرکز است؛

۴-۳- پژوهشکده: دارای حداقل ۳ گروه پژوهشی مرتبط با مأموریت پژوهشکده است؛

۴-۴- مؤسسه پژوهشی: دارای حداقل ۶ گروه پژوهشی یا ۲ پژوهشکده مرتبط با مأموریت مؤسسه است؛

۴-۵- پژوهشگاه دانشگاهی: دارای حداقل ۳ پژوهشکده با مجوز قطعی در حوزه‌های مأموریت دانشگاه است.

تبصره - مؤسسه پژوهشی و پژوهشگاه دانشگاهی فقط در دانشگاه‌ها قابل تأسیس می‌باشد.

ماده ۵- شرایط صدور مجوز فعالیت واحدهای پژوهشی

۵-۱- موافقت اصولی گروه پژوهشی:

الف) رایحه اسناد بالا دستی و یا تأیید مراجع ذی‌ربط مبتنی بر ضرورت تأسیس واحد پژوهشی عرضه محور؛

ب) رایحه تفاهم‌نامه "مؤسسه" با دستگاه اجرایی، نهاد و یا سازمان مربوط مبنی بر ایجاد واحد پژوهشی تقاضا محور به صورت مشارکتی؛

پ) رایحه برنامه پژوهشی قابل توجیه در یک زمینه تخصصی؛

ت) داشتن امکانات لازم (نیروی انسانی و فضای فیزیکی و پشتیبانی پژوهشی) در زمینه مورد تقاضا؛

ث) معرفی حداقل ۵ نفر پژوهشگر (حداقل ۳ نفر با مدرک دکترا و ۲ نفر با مدرک کارشناسی ارشد در رشته مربوط) برای هر گروه پژوهشی از این تعداد باید یک نفر به‌عنوان پژوهشگر شاخص معرفی شود.

تبصره ۱- پژوهشگر شاخص باید حداقل سه طرح پژوهشی پایان یافته و سه دستاورد پژوهشی (شامل اختراع یا اکتشاف دارای تأییدیه از مراجع ذیصلاح یا مقاله علمی- پژوهشی چاپ شده در نشریات معتبر) داشته باشد.

تبصره ۲- ارایه یک طرح پژوهشی پایان یافته و حداقل دو دستاورد پژوهشی (شامل اختراع یا اکتشاف دارای تأییدیه از مراجع ذیصلاح یا مقاله علمی- پژوهشی چاپ شده در نشریات معتبر) در حوزه فعالیت پژوهشی گروه، برای سایر پژوهشگران الزامی است.

تبصره ۳- در دانشگاه‌ها باید با حکم رییس دانشگاه حداقل یک تن از اعضای هیأت علمی دانشگاه به صورت تمام‌وقت در واحد پژوهشی فعالیت نماید و سایر پژوهشگران می‌توانند در شروع فعالیت به صورت مامور (حداقل ۵۰٪ خدمت موظف پژوهشی) برای هر گروه پژوهشی معرفی شوند.

تبصره ۴- حداکثر زمان اعتبار موافقت اصولی از تاریخ صدور ۲ سال است و "مؤسسه" موظف است طی این مدت شرایط لازم برای اخذ موافقت قطعی واحد پژوهشی را فراهم نماید. پس از طی مدت مذکور و در صورت تبدیل نشدن به موافقت قطعی، موافقت اصولی واحد پژوهشی خودبخود از درجه اعتبار ساقط است.

۵-۲- موافقت قطعی گروه پژوهشی:

ارایه مدارک لازم مبنی بر اتمام حداقل ۳ طرح پژوهشی برای هر گروه پژوهشی توسط واحد پژوهشی، طرح‌های یاد شده باید به نام واحد پژوهشی ذی‌ربط و مرتبط با مأموریت واحد پژوهشی باشد و گواهی حسن انجام کار را نیز داشته باشد.

تبصره ۵- چنانچه طرح پژوهشی انجام شده، طرح پژوهشی ملی (کلان) باشد، به تشخیص «معاونت» به‌عنوان دو طرح پژوهشی قابل قبول است.

۵-۳- مجوز فعالیت سایر واحدهای پژوهشی:

بخش هفتم: پژوهشی / ۳۷۳

صدور مجوز فعالیت برای سایر واحدهای پژوهشی مندرج در ماده ۴ (به غیر از پژوهشگاه) منوط به داشتن تعداد گروه‌های لازم مطابق با تعریف هر واحد پژوهشی در ماده مذکور و احراز شرایط صدور موافقت اصولی و یا قطعی (حسب مورد) می‌باشد.

ماده ۶- مراحل اجرایی صدور مجوز واحدهای پژوهشی

۱-۶- ارایه تقاضای تأسیس / تبدیل وضعیت واحد پژوهشی با امضای رییس "مؤسسه"؛

۲-۶- ارایه مصوب هیأت امنای "مؤسسه" مبنی بر موافقت با تأسیس/ تبدیل وضعیت واحد پژوهشی؛

۳-۶- پس از بررسی و تأیید احراز شرایط مندرج در ماده ۵ توسط «معاونت» و تصویب کمیته تخصصی پژوهشی شورای گسترش آموزش عالی، مراتب جهت صدور موافقت اصولی یا قطعی (حسب مورد) به دفتر گسترش آموزش عالی اعلام خواهد شد.

تبصره- رییس "مؤسسه" می‌تواند نماینده‌ای را جهت پی‌گیری امور مربوط، به «معاونت» معرفی نماید.

ماده ۷- تشکیل و فعالیت پژوهشگاه دانشگاهی

۱-۷- شرایط تأسیس:

الف) دارا بودن حداقل ۳ پژوهشکده با مجوز قطعی شورای گسترش آموزش عالی در حوزه‌های مأموریت دانشگاه؛

ب) وجود دوره‌های تحصیلات تکمیلی مرتبط با حوزه فعالیت پژوهشگاه در دانشگاه؛

پ) دارا بودن برنامه جامع پژوهشی مصوب هیأت امنای، مبتنی بر نقشه جامع علمی کشور و اولویت‌ها و سیاست‌های مصوب شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری و سایر اسناد بالادستی.

تبصره ۱- دانشگاه‌هایی که سایر شرایط تأسیس پژوهشگاه را دارا باشند می‌توانند برنامه جامع پژوهشی خود را تا مهرماه سال ۱۳۹۱ ارائه نمایند.

تبصره ۲- دانشگاه می‌تواند به منظور رفع نیازهای پژوهشی و فناوری دستگاه‌های، سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و غیردولتی با تنظیم تفاهم‌نامه با آنها، نسبت به ایجاد واحد پژوهشی مشترک ذیل پژوهشگاه و یا به صورت مستقل به تشخیص «معاونت» اقدام نماید. وجود واحد پژوهشی مشترک از اولویت و امتیاز ویژه‌ای برخوردار است و در ارزیابی و رتبه‌بندی دانشگاه مورد توجه خواهد بود.

۷-۲- ارکان پژوهشگاه:

الف) هیأت امناء: هیأت امنای پژوهشگاه همان هیأت امنای دانشگاه است؛
ب) رییس پژوهشگاه: رییس پژوهشگاه با حکم رییس دانشگاه منصوب می‌شود، ضمن اینکه حسب مورد به تشخیص «معاونت» با تصویب هیأت امناء پست "معاون پژوهش و فناوری دانشگاه" می‌تواند با عنوان "معاون پژوهش و فناوری و رییس پژوهشگاه" تغییر نام یافته و مسئولیت کلیه امور مربوط به مدیریت پژوهشگاه و معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه را عهده دار گردد.

تبصره ۳- در صورت تصویب هیأت امناء، رییس پژوهشگاه می‌تواند جهت حسن اجرای امور دارای قائم مقام باشد.

پ) وظایف و اختیارات رییس پژوهشگاه:

۱- اداره و هدایت امور و نظارت بر حسن اجرای فعالیت‌های پژوهشگاه در چارچوب اساسنامه، ضوابط و مقررات مربوط؛

۲- پیشنهاد تشکیلات و ساختار پژوهشگاه از طریق رییس دانشگاه به هیأت امناء برای تصویب؛

۳- صدور احکام روسا و مدیران واحدهای تابع پژوهشگاه براساس تشکیلات مصوب پس از تأیید رییس دانشگاه؛

۴- امضای قراردادها و اسناد مالی و اداری در چارچوب اختیارات تفویضی از سوی رییس دانشگاه؛

- ۵- ارایه گزارش عملکرد پژوهشگاه به هیأت امناء از طریق رییس دانشگاه؛
- ۶- ایجاد بستر مناسب جهت همکاری با مراکز پژوهشی و فناوری داخل و خارج کشور در چارچوب مقررات.
(ت) شورای پژوهش و فناوری
- ترکیب شورای پژوهش و فناوری عبارت است از:
  - ۱- رییس دانشگاه (رییس شورا)؛
  - ۲- رییس پژوهشگاه (نایب رییس شورا)؛
  - ۳- مدیر کل پژوهشی پژوهشگاه (دبیر شورا)؛
  - ۴- رؤسای پژوهشکده‌ها، مؤسسات پژوهشی، قطب‌های علمی و مرکز رشد؛
  - ۵- دو تن از اعضاء هیأت علمی خارج از دانشگاه به پیشنهاد دانشگاه و تأیید و حکم «معاونت».
- تبصره ۴- اعضاء بند (۵) به مدت ۳ سال منصوب می‌شوند و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.
(ث) وظایف و اختیارات شورای پژوهش و فناوری:
  - ۱- تصویب آیین‌نامه داخلی شورا؛
  - ۲- تنظیم اهداف و برنامه‌های سالانه و ۵ ساله و همچنین برنامه جامع پژوهش و فناوری دانشگاه و پیشنهاد آن به هیأت امناء جهت تصویب از طریق رییس دانشگاه؛
  - ۳- تعیین خط‌مشی و برنامه راهبردی واحدهای پژوهشی تابعه پژوهشگاه براساس اهداف؛
  - ۴- تصویب و نظارت بر کیفیت و حسن اجرای طرح‌های پژوهشی؛
  - ۵- مدیریت و نظارت بر محتوای پایان نامه و رساله‌های مقاطع تحصیلات تکمیلی (اعم از آموزشی- پژوهشی یا پژوهش محور) و دوره‌های پسا دکتوری و طرح‌های پژوهشی پژوهشگاه؛
  - ۶- بررسی و تصویب نیازهای تجهیزاتی، انتشاراتی و پژوهشی پژوهشگاه با

توجه به اسناد بالادستی.

تبصره ۵- شورای پژوهش و فناوری می‌تواند در راستای ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری، نسبت به ایجاد کمیته(های) تخصصی اقدام و به‌منظور تسهیل و تسریع در امور، بخشی از اختیارات خود را به کمیته(های) مزبور تفویض نماید.

ماده ۸- تأمین منابع مالی

۸-۱- واحدهای پژوهشی عرضه محور می‌توانند طبق مقررات، از درآمدهای عمومی و اختصاصی واحد پژوهشی و "مؤسسه" استفاده نمایند. در صورت تأیید عملکرد واحد پژوهشی توسط معاونت، در جهت تخصیص ردیف بودجه از مراجع ذی‌ربط اقدام خواهد شد؛

۸-۲- منابع مالی واحدهای پژوهشی تقاضا محور از محل درآمدهای اختصاصی واحد پژوهشی و قرارداد فعالیت‌های پژوهشی تأمین می‌شود. به اینگونه واحدهای پژوهشی ردیف بودجه تعلق نمی‌گیرد؛

۸-۳- واحد پژوهشی می‌تواند طبق ضوابط مربوط از محل هدایا و کمک‌ها برخوردار شود؛

۸-۴- اعتبارات پژوهشگاه دانشگاهی از طریق بودجه مصوب، تبصره‌ها و ردیف‌های خاص، هدایا و کمک‌ها و همچنین درآمدهای اختصاصی تأمین می‌گردد.

ماده ۹- جایگاه واحدهای پژوهشی در "مؤسسه"

واحد پژوهشی پس از دریافت مجوز از شورای گسترش آموزش عالی، طبق ضوابط و مقررات اداری و مالی مربوط و نمودار سازمانی و تشکیلات "مؤسسه" و تحت نظارت معاون پژوهش و فناوری "مؤسسه" فعالیت می‌نماید.

تبصره ۱- هر دانشگاه می‌تواند فقط یک پژوهشگاه داشته باشد و پس از تصویب پژوهشگاه دانشگاهی کلیه واحدهای پژوهشی و فناوری دانشگاه ذیل آن پژوهشگاه قرار گرفته و مدیریت می‌شوند.

تبصره ۲- واحدهای پژوهشی و فناوری مصوب در صورت نیاز می‌توانند از

بخش هفتم: پژوهشی / ۳۷۷

اعضای هیأت علمی بازنشسته یا پژوهشگران و کارشناسان واجد شرایط جهت تأمین نیروی پژوهشگر و کارشناس خود وفق مقررات مربوط استفاده نمایند.

تبصره ۳- اساسنامه واحدهای پژوهشی تقاضا محور (مطابق با تفاهم‌نامه موضوع جزء "۲" بند "ب" ماده ۳) و همچنین اساسنامه پژوهشگاه دانشگاهی براساس الگوی وزارت تنظیم و پس از تأیید هیأت امنای رییس "مؤسسه" جهت تصویب، برای «معاونت» ارسال می‌گردد.

ماده ۱۰- گزارش عملکرد

واحد پژوهشی موظف است گزارش عملکرد سالانه خود را حداکثر تا پایان خرداد ماه سال بعد و همچنین در مقاطع زمانی دیگری که توسط وزارت اعلام می‌شود از طریق رییس مؤسسه به «معاونت» ارسال نماید.

ماده ۱۱- لغو مجوز فعالیت واحد پژوهشی

موافقت اصولی یا قطعی واحد پژوهشی، در موارد زیر پس از تصویب نهایی شورای گسترش آموزش عالی لغو می‌شود:

۱- در صورت عملکرد ضعیف واحد پژوهشی یا از دست دادن شرایط ایجادیه به تشخیص «معاونت»؛

۲- با تصویب هیأت امنای "مؤسسه".

تبصره - در صورت انحلال پژوهشگاه دانشگاهی، زیر مجموعه‌های آن طبق روال قبل از ایجاد پژوهشگاه براساس ضوابط مرتبط، به فعالیت خود ادامه خواهند داد.

ماده ۱۲- تصویب

این آیین‌نامه در ۱۲ ماده و ۱۷ تبصره در تاریخ ۱۳۹۰/۳/۷ به تصویب شورای گسترش آموزش عالی رسیده و از تاریخ ابلاغ، لازم‌الاجرا است.

وزیر علوم، تحقیقات و فناوری- کامران دانشجو

آیین‌نامه صدور مجوز تأسیس و فعالیت واحدهای پژوهشی غیردولتی (متشکل از اشخاص حقیقی) مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۲۱ شورای گسترش آموزش عالی

مقدمه

در اجرای جزء (۱۱) بند (ب) ماده ۲ قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (مصوب ۱۳۸۳/۵/۱۸ مجلس شورای اسلامی) و مصوبه ۱۴۸ جلسه مورخ ۱۳۶۹/۱/۲۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی، به منظور صدور مجوز تأسیس و فعالیت واحدهای پژوهشی و غیردولتی (متشکل از اشخاص حقیقی) و نظارت بر فعالیت آنها، این آیین‌نامه ارائه می‌شود.

ماده ۱- تعاریف

۱- وزارت: منظور از «وزارت» در این آیین‌نامه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است؛

۲- معاونت: منظور از «معاونت» در این آیین‌نامه معاونت پژوهش و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است؛

۳- واحد پژوهشی: منظور از واحد پژوهشی یکی از اشکال گروه، مرکز، پژوهشکده، مؤسسه پژوهشی و پژوهشگاه است.

ماده ۲- اهداف

۱- افزایش اثر بخشی پژوهش در کشور؛

۲- زمینه‌سازی جهت اشتغال نیروهای تحصیل کرده در بخش غیردولتی و توانمندسازی آنها در تولید علم و فناوری؛